

Obravnavano temo ureja Zakon o finančnem poslovanju, postopkih zaradi insolventnosti in prisilnem prenehanju (ZFPPIPP),⁴ ki je nasledil Zakon o prisilni poravnavi, stečaju in likvidaciji (ZPSSL).⁵ V nadaljevanju bo zato prikazano, kako se je razvijala zakonska ureditev odškodninske odgovornosti stečajnih upraviteljev, v čem je zakonodajalec na poseben način uredil njihovo odškodninsko odgovornost, na koncu pa bo dodano še razmišljanje o tem, ali za ravnanje stečajnih upraviteljev lahko odškodninsko odgovarja tudi država, in če lahko, v katerih primerih. Najprej pa je treba omeniti naloge (pristojnosti) stečajnih upraviteljev.

2. Naloge stečajnih upraviteljev

V drugem odstavku 97. člena ZFPPIPP so najsplošneje določene pristojnosti stečajnega upravitelja. Vodi posle stečajnega dolžnika (v skladu s potrebami stečajnega postopka) in ga zastopa pri procesnih in drugih pravnih dejanjih (v zvezi s preizkusom terjatev ter ločitvenih in izločitvenih pravic, izpodbijanjem pravnih dejanj stečajnega dolžnika, unovčevanjem stečajne mase, odstopnimi in drugimi pravicami stečajnega dolžnika). Vodenje poslov in zastopanje stečajnega dolžnika povsem ustreza pristojnosti uprave delniške družbe oziroma posloводства družbe z omejeno odgovornostjo. Edina razlika je v skrčenosti vrste in obsega možnih pravnih in drugih poslov (dejanj), ki jih stečajni dolžnik sploh lahko opravlja zaradi zakonskih omejitev kot posledice njegove insolventnosti. Stečajni dolžnik praviloma ne nastopa več na trgu zaradi pridobivanja dobička, torej ne sledi več svojemu poslovnemu interesu, ampak je vse podrejeno interesu (poplačilu) upnikov.

Čeprav je praviloma celotna aktivnost stečajnega upravitelja usmerjena zgolj na unovčenje dolžnikovega premoženja in poplačilo upnikov, pa pozna ZFPPIPP tudi dve izjemi. Po določbah 316. člena je po začetku stečajnega postopka dovoljeno končati posle, ki jih je stečajni dolžnik začel izvajati pred začetkom stečajnega postopka. Potrebno pa je dovoljenje sodišča, ki pri odločanju o nadaljevanju začelih poslov upošteva njihovo nujnost, da se prepreči zmanjšanje stečajne mase, pa tudi vpliv na hitrost unovčenja stečajne mase in morebitna tveganja. Mogoče pa je tudi nadaljevanje poslovanja stečajnega dolžnika. Sodišče ga dovoli po določbah 317. člena, če se s tem strinja upniški odbor, če se s tem dosežejo ugodnejši pogoji za prodajo premoženja stečajnega dolžnika, ki se uporablja pri tem poslovanju, kot poslovne celote in po oceni možnih tveganj. Nadaljevanje poslovanja je sicer povezano s številnimi varovalkami,⁶

⁴ Uradni list RS, št. 126/2007 in nasl.

⁵ Uradni list RS, št. 67/1993 in nasl.

⁶ Po določbi drugega odstavka 318. člena ZFPPIPP mora upravitelj mesečno poročati o poslovanju stečajnega dolžnika in poteku prodaje premoženja stečajnega dolžnika, ki se uporablja pri tem poslovanju, kot poslovne celote. Poročilu mora priložiti mesečno bilanco stanja in izkaz poslovnega izida (tretji odstavek 318. člena). Soglasje sodišča potrebuje za vsak najem posojila ali kredita, poroštvo ali aval, ki ga da, dovolitev ustanovitve ločitvene pravice na

vendar se v bistvenem ne razlikuje od poslovanja solventne gospodarske družbe. Vodenje poslov je v takem primeru načeloma enako kot pri vsaki gospodarski družbi, upošteva je omejitve glede poslovnih tveganj (228. člen ZFPPIPP).

ZFPPIPP ne pove, kaj je treba razumeti z vodenjem poslov stečajnega dolžnika. Nič zgovornejši ni ZGD-1 glede vodenja poslov gospodarske družbe. Po določi prvega odstavka 265. člena uprava vodi posle (delniške) družbe. Vodi jih samostojno in na lastno odgovornost. Po določi prvega odstavka 266. člena uprava zastopa in predstavlja družbo. Čeprav ima ZGD-1 še številne določbe, ki nalagajo upravi različne obveznosti, pa ni z nobeno določbo pojasnjeno, kaj naj bi pomenilo vodenje poslov družbe. S tem se ukvarja veda o organizaciji in upravljanju.

Bistvo delovanja uprave je sprejemanje odločitev. Uprava jih sprejema v razmerah, ki ne dovoljujejo popolnoma racionalnega odločanja (zaradi negotovega okolja, nepopolnih informacij, nepoznavanja vseh alternativ, zaradi nesposobnosti objektiviziranja in kvantificiranja parametrov za odločanje, pomanjkanja časa, raznolikosti ciljev, ki si med seboj nasprotujejo, ipd.). Zato teorija govori o omejeni racionalnosti pri sprejemanju odločitev.⁷ Namesto optimalnih odločitev se sprejemajo le zadovoljive odločitve za doseganje zadovoljivih ciljev. Realnost, kakršno opisuje organizacijska teorija, mora vplivati tudi na pravno urejenost odgovornosti uprave za njeno delovanje.

Najpomembnejša pravna dejanja so pogodbe. Zlasti pri večjih stečajnih postopkih sklepa stečajni upravitelj zelo raznolike pogodbe z različnimi pogodbenimi strankami, ki praviloma niso upniki stečajnega dolžnika. Pogodbena razmerja je mogoče shematično razvrstiti v več kategorij:

- povsem običajna, rutinska (glede dobave elektrike, vode, internetnega dostopa, varnostne službe, najema poslovnih prostorov);
- taka, s katerimi se zagotovijo specifične storitve, ki so potrebne za izvedbo nalog upravitelja v postopku zaradi insolventnosti, pa jih sam ne more opraviti (odvetniške, računovodske storitve, storitve pooblaščenih ocenjevalcev vrednosti, posredniške storitve pri prodaji premoženja na borznem ali drugem organiziranem trgu, storitve arhiviranja dokumentacije);
- delovna razmerja z delavci stečajnega dolžnika;
- pogodbena razmerja v zvezi s prodajo premoženja stečajnega dolžnika;
- pogodbena razmerja z naročniki in podizvajalci pri dokončanju proizvodnje ali nadaljevanju poslovanja stečajnega dolžnika.

premoženju stečajnega dolžnika, drug posel v zvezi z nadaljevanjem poslovanja stečajnega dolžnika, če sodišče tako določi s sklepom, s katerim dovoli nadaljevanje poslovanja stečajnega dolžnika (četrti odstavek 318. člena).

⁷ Tako na primer A. Vila in J. Kovač, *Osnove organizacije in managementa*, 1998, str. 203, ki se sklicujeta na Herberta Simona.

V majhnih stečajnih postopkih večino opravil opravi sam stečajni upravitelj, v največjih ima številne sodelavce, že prej zaposlene delavce stečajnega dolžnika in tudi zunanje pogodbene sodelavce. Zato sta temu primerno tudi vloga stečajnega upravitelja in njegova odgovornost pri različno zahtevnih stečajnih postopkih nujno različni.

3. Ureditev odgovornosti stečajnih upraviteljev v ZPPSL

ZPPSL je urejal odškodninsko odgovornost stečajnih upraviteljev v drugem odstavku 80. člena. Stečajni upravitelj je vsakemu udeležencu v stečajnem postopku odgovaljal za škodo, ki mu jo je prizadel namenoma ali iz hude malomarnosti. Izvzeta je bila torej njegova odgovornost za škodo, ki jo je povzročil iz lahke malomarnosti. V tem se je razlikovala njegova odgovornost od siceršnje krivdne odgovornosti po določbi prvega odstavka 154. člena ZOR oziroma prvega odstavka 131. člena OZ. Poleg tega ZPPSL ni določal obrnjenega dokaznega bremena, tako kot navedene določbe ZOR in OZ.

Taka ureditev ni bila osamljen otok v slovenskem pravnem prostoru. Tudi Zakon o delavcih v državnih organih,⁸ ki je v delu, v katerem je urejal odškodninsko odgovornost delavcev v državnih organih, veljal do 27. 6. 2003, je v prvem odstavku 51. člena določal, da je delavec odškodninsko odgovoren za škodo, ki jo je pri delu oziroma v zvezi z delom v državnem organu namenoma ali iz hude malomarnosti povzročil državnemu organu ali komu drugemu. Vsebinsko zelo podobne določbe vsebuje 135. člen zdaj veljavnega Zakona o javnih uslužbencih.⁹ Javni uslužbenec odgovalja za škodo, ki jo pri delu ali v zvezi z delom povzroči delodajalcu naklepno ali iz hude malomarnosti, tretjemu pa le, če škodo povzroči naklepno.¹⁰

Za škodo, nastalo zaradi dejanja stečajnega upravitelja, ki ga je odobril stečajni senat ali predsednik stečajnega senata, ali zaradi tega, ker je stečajni upravitelj ravnal po navodilu pred-

⁸ Uradni list RS – stari, št. 15/1990 in nasl.

⁹ Uradni list RS, št. 56/2002 in nasl. Ta člen se glasi:

»(1) Javni uslužbenec je odškodninsko odgovoren za škodo, ki jo protipravno povzroči delodajalcu pri delu ali v zvezi z delom naklepno ali iz hude malomarnosti.

(2) Za škodo, ki jo na delu ali v zvezi z delom protipravno povzroči javni uslužbenec tretji osebi, je nasproti tej osebi odškodninsko odgovoren delodajalec.

(3) Tretja oseba lahko kot oškodovanec zahteva povračilo škode tudi od tistega, ki ji je protipravno povzročil škodo, če je bila škoda povzročena naklepno.«

¹⁰ Tudi nekateri posebni zakoni vsebujejo enako določbo. Zakon o preprečevanju omejevanja konkurence (ZPOMK-1, Uradni list RS, št. 36/2008 in nasl.) na primer v 12.n členu določa, da predsednik in člani senata ter javni uslužbenci, zaposleni v agenciji, ki opravljajo posamezna dejanja v postopkih odločanja o posamičnih zadevah, za katere je pristojna agencija po tem zakonu, ne odgovaljajo za škodo, ki jo povzročijo strankam ali drugim osebam pri opravljanju dejanj v teh postopkih, razen če je škoda povzročena namenoma ali iz hude malomarnosti.

sednika stečajnega senata, stečajni upravitelj ni bil odgovoren, razen če je na goljufov način izposloval odobritev ali navodilo.

V sklepu III Ips 60/2009 z dne 27. 11. 2012 se je Vrhovno sodišče ukvarjalo z odškodninsko odgovornostjo stečajne upraviteljice, ki je brez soglasja stečajnega senata (kot posojilodajalka) sklenila pogodbo o kratkoročnem posojilu, na podlagi katere je iz stečajne mase tožeče stranke posodila družbi z omejeno odgovornostjo denarna sredstva v znesku več kot 200.000 evrov. Posojilojemalec, nad katerim je bil po zapadlosti obveznosti iz posojilne pogodbe začet stečajni postopek, denarnih sredstev do zaključka glavne obravnave tožeči stranki ni vrnil.

Najprej je bilo treba zavzeti stališče do tega, kaj je huda malomarnost:

»Huda malomarnost (culpa lata) na splošno pomeni tako ravnanje, ki ne upošteva niti tistega, kar bi v dani situaciji vsakdo upošteval. Za konkretni primer to pomeni, da je toženi stranki mogoče očitati, da je ravnala s hudo malomarnostjo, če ni ravnala tako, kot bi ravnal vsak stečajni upravitelj (torej ne samo skrben, pač pa tudi manj skrben stečajni upravitelj).«

Za konkreten primer je to pomenilo:

»Denarja se ne posoja tistemu, ki ga ni sposoben vrniti. Zato se vsakdo prepriča o tem, kakšne lastnosti ima in v kakšnem položaju je posojilojemalec. Vsak stečajni upravitelj se mora zato pri posojanju denarnih sredstev stečajne mase prepričati o sposobnosti posojilojemalca, da bo vrnil posojilo. Presoja hude malomarnosti tožene stranke je odvisna od tega, ali se je tožena stranka pred sklenitvijo posojilne pogodbe z družbo Pompe d. o. o. prepričala o njeni gospodarski moči, njeni (dobri) bonitetni oceni, rasti in razvoju dejavnosti, s katerimi se družba ukvarja. Če bi pri tem napravila napačno oceno sposobnosti posojilojemalca vrniti prejeto posojilo, ji zaradi tega praviloma še ne bi bilo mogoče očitati hude malomarnosti, pač pa le lahko malomarnost.«

V nadaljevanju je bilo treba presoditi, ali je mogoče sklepati o hudi malomarnosti tožene stranke že na podlagi dejstva, da ni poskrbela za ustrezno zavarovanje posojila:

»Samo na podlagi tega, ker tožena stranka ni poskrbela za ustrezno zavarovanje posojila, (še) ni mogoče utemeljevati njene hude malomarnosti. Gledano s stališča ex post (ko posojilojemalec ne vrača posojila) se res pokaže, da bi bilo zavarovanje nujno, vendar pa je treba krivdo presojeti po stanju ex ante, torej ob sklepanju pogodbenega razmerja. Šele če bi se pokazalo, da je bila sposobnost posojilojemalca vrniti posojilo že ob sklenitvi posojilne pogodbe vprašljiva in je zato brez zavarovanja ne bi sklenil noben razumen stečajni upravitelj, bi to utemeljevalo zaključek, da je tožena stranka ravnala s hudo obliko malomarnosti. Pravni zaključek sodišč nižjih stopenj o hudi malomarnosti toženke samo na podlagi tega, ker pri sklepanju posojilnega razmerja ni poskrbela za ustrezno zavarovanje, se po povedanem pokaže kot preuranjen.«

Situacije, ko bi stečajni upravitelj posojal denarna sredstva iz stečajne mase, po uveljavitvi ZFPPIPP niso več aktualne, ker ta v 324. členu natančno predpisuje, kako je mogoče nalagati

denarno dobroimetje stečajnega dolžnika, je pa še vedno aktualno vprašanje hude malomarnosti, saj je ta oblika malomarnosti uporabljena v petem odstavku 102. člena v zvezi z omejitvijo odškodninske odgovornosti stečajnega upravitelja. Po tej določbi omejitve odškodninske odgovornosti upravitelja ne veljajo, če je bilo škodno dejanje zagrešeno namenoma ali iz hude malomarnosti.

4. Ureditev odgovornosti stečajnih upraviteljev v ZFPPIPP

ZFPPIPP ureja odškodninsko odgovornost stečajnih upraviteljev v 102. členu. V prvem odstavku je določeno, da je upravitelj upnikom odgovoren za škodo, ki jim jo povzroči s kršitvijo svojih obveznosti. Določba sama po sebi ne pove veliko. Iz nje zvemo le, da je upravitelj odgovoren upnikom, če jim je povzročil škodo s kršitvijo svojih obveznosti.¹¹ Več zvemo iz določbe drugega odstavka istega člena:

»Upravitelj je odškodninske odgovornosti oproščen, če dokaže:

- 1. da je imel upnik škodo zaradi nepravilnih ali nepopolnih podatkov v njegovi prijavi terjatve ali drugih dejanj ali opustitev, ki izvirajo s področja upnika,*
- 2. da je ravnal v skladu s sklepom ali odredbo sodišča ali*
- 3. da je škoda nastala zaradi dogodkov ali ravnanja oseb, ki jih upravitelj, čeprav je ravnal z ustrežno profesionalno skrbnostjo, ni mogel niti preprečiti niti odvrniti ali omejiti njihovih škodljivih posledic.«*

V citiranem drugem odstavku je določeno obrnjeno dokazno breme. Če je izkazano, da je upravitelj prekršil katero od svojih obveznosti (nedopustno ravnanje) in je zaradi tega (vzročna zveza) nastala upnikom škoda, se lahko razbremenil obveznosti povrnitve škode samo, če mu uspe dokazati obstoj katerega od treh navedenih dejanskih stanov.¹²

Prvo branje določb o odškodninski odgovornosti upraviteljev ustvari pri bralcu vtis, kakor da bi šlo pri dejavnosti upraviteljev za nevarno dejavnost in je zato treba njihovo odškodninsko odgovornost urediti po vzoru objektivne odškodninske odgovornosti iz 149. člena OZ. Zato kaže najprej analizirati razbremenilne razloge odškodninske odgovornosti iz drugega odstavka 102. člena ZFPPIPP.

¹¹ Po določbi prvega odstavka 98. člena ZFPPIPP mora upravitelj svoje naloge opravljati v skladu:

1. s tem zakonom in predpisi, izdanimi na njegovi podlagi,
2. z drugimi zakoni, ki se uporabljajo za insolventnega dolžnika, in predpisi, izdanimi na njihovi podlagi,
3. s pravili stroke oseb, ki kot mandatari opravljajo posle za druge osebe.

¹² Tako izrecno N. Plavšak v ZFPPIPP, Razširjena uvodna pojasnila, 2008, str. 91.

4.1. Razbremenitev odgovornosti zaradi ravnanja upnikov

Prvi dejanski stan je po eni strani samoumeven, po drugi strani pa prav zato presenetljiv. Le zakaj je treba z zakonom povedati, da nekdo (stečajni upravitelj) ni odgovoren drugemu (upniku) za njegovo lastno ravnanje? Vsakdo je odgovoren le za svoje ravnanje, za ravnanje drugega pa le, če drugi komu tretjemu (ne samemu sebi) povzroči škodo in je tako določeno z zakonom. Noben razumen zakonodajalec pa ne more vzpostaviti odškodninske odgovornosti za primer, ko si škodo oškodovani povzroči sam (z navedbo nepravilnih ali nepopolnih podatkov v prijavi terjatve). Zdi se, da je pravo zakonsko sporočilo pravzaprav drugje. Določba želi najbrž poudariti nasprotno situacijo od regulirane, da namreč stečajni upravitelj vsekakor odgovarja za (morebitno) škodo tistemu upniku, ki vloži prijavo terjatve s pravilnimi in popolnimi podatki. Kaj to pravzaprav pomeni? Če upnik prijavi svojo terjatev in pri tem navede vse potrebne podatke, ki bi zahtevali, da stečajni upravitelj terjatev prizna, a jo kljub temu prereka, s tem upniku še ni povzročena škoda. Po določbi prvega odstavka 300. člena ZFPPIPP bo v takem primeru vložil tožbo za ugotovitev obstoja prekane terjatve. Če bo v sodnem postopku uspel, mu bodo povrnjeni tudi stroški postopka, v razdelitveni masi pa bodo rezervirana potrebna sredstva za poplačilo prekane terjatve (drugi odstavek 362. člena ZFPPIPP). Zato ne bo s prerekanjem terjatve v ničemer oškodovan.¹³

Odškodninska odgovornost stečajnega upravitelja vsekakor pride v poštev, če neutemeljeno prizna terjatev kakšnega upnika, pa je ne bi smel. S tem oškoduje vse druge upnike, saj se s tem zmanjša poplačilo njihovih terjatev iz stečajne mase. Ne gre pa za primer, ki bi ga urejala določba 1. točke drugega odstavka 102. člena ZFPPIPP.

4.2. Razbremenitev odgovornosti zaradi ravnanja sodišča

Ravnanje v skladu s sklepom ali odredbo sodišča ne more biti problematično, saj so sklepi in odredbe sodišča za stečajnega upravitelja zavezujoči. Zato ne more odškodninsko odgovarjati, če jih je spoštoval. Podobno, čeprav ne enako ureditev, je poznal že ZPPSL.¹⁴ Pravilo je korigirano z določbo tretjega odstavka 102. člena, po kateri upravitelj ni oproščen odškodninske odgovornosti, ker je ravnal v skladu s sklepom ali odredbo sodišča, če upnik dokaže, da je upravitelj izdajo tega sklepa ali odredbe dosegel:

¹³ Zakonska ureditev gotovo načenja vrsto zanimivih vprašanj. Enakost pred zakonom (za v bistvenem enake situacije) bi zatevala razširitev take vrste odškodninske odgovornosti tudi za odvetnike. Ali bi bila reš primerna odvetnikova odškodninska odgovornost, če vloži tožbo, pa dejstva, ki jih navede stranka, ne utemeljujejo njene upravičenosti?

¹⁴ Drugi stavek 80. člena je določal:

»... Za škodo, nastalo zaradi dejanja stečajnega upravitelja, ki ga je odobril stečajni senat ali predsednik stečajnega senata, ali zaradi tega, ker je stečajni upravitelj ravnal po navodilu predsednika stečajnega senata, stečajni upravitelj ni odgovoren, razen če je na goljufiv način izposloval odobritev ali navodilo.«

»1. tako, da je sodišču namenoma ali zaradi hude malomarnosti dal nepopolne ali nepravilne informacije, ali

2. na drug nepošten način.«

4.3. Razbremenitev odgovornosti »zaradi dogodkov ali ravnanja oseb«

Tretji razbremenilni dejanski stan zadeva »dogodke ali ravnanje oseb«. Razbremenilni razlog je zelo nejasno in tudi dvoumno formuliran. Na prvi pogled spominja na opredelitev višje sile iz prvega odstavka 153. člena OZ (vzrok, ki je bil zunaj stvari in njegovega učinka ni bilo mogoče pričakovati, se mu izogniti ali ga odvrniti). Razbremenilni dejanski stan se od tako pojmovane višje sile razlikuje po tem, da ne zajema le »dogodkov in ljudi« zunaj upraviteljeve sfere in tudi ne vsebuje elementa nepredvidljivosti.

Višja sila je v splošnem pojmovana kot zunanji dogodek, ki je izreden, nepredvidljiv in ki ga ni mogoče premagati (preprečiti, odkloniti, odvrniti).¹⁵ Vendar pa imajo teoretiki različne poglede pri natančnejšem definiranju pojma višja sila in pri odmejevanju tega pojma od pojma krivde. Najsplošneje vzeto obstajata dva teoretična koncepta višje sile, subjektivni koncept višje sile, katerega avtor je L. Goldschmidt,¹⁶ in objektivni koncept višje sile, katerega avtor je Adolf Exner.¹⁷

Poglavitna razlika med tema dvema konceptoma višje sile se na praktični ravni pokaže pri odgovoru na vprašanje, kdaj je mogoče šteti, da dogodka, ki je vplival na izpolnitev pogodbene obveznosti, ni bilo mogoče preprečiti oziroma se mu ni bilo mogoče izogniti. Ali se je treba ozirati na lastnosti odgovorne osebe in okoliščine, ki zadevajo prav njo, ali pa je treba vzeti na splošno, kako bi kdorkoli (abstrakten tip skrbnega gospodarja) ravnal v enakih okoliščinah? V prvem primeru se vprašanje bolj ali manj skrči na vprašanje krivde odgovorne osebe. Če je česa kriva, ni višje sile, če ni kriva, pa na podlagi tega sklepamo, da je bil dogodek nepreprečljiv.¹⁸

¹⁵ S. Cigoj, Teorija obligacij, Splošni del obligacijskega prava, 1989, str. 189–191

¹⁶ Po subjektivnem pojmovanju je višja sila tak dogodek, ki ga odgovorna oseba ni mogla predvideti in odvrniti kljub največji skrbnosti. Goldschmidt je tako pojmovanje višje sile izpeljal iz poostrene odgovornosti, kakršna je veljala v rimskem pravu za gostilničarje, imetnike hlevov in brodarje glede stvari, ki so jim bile zaupane. Svoje odgovornosti za prevzete stvari so se lahko rešili, če so dokazali, da jih ne morejo vrniti zaradi višje sile. Od njih se je zahtevala največja skrbnost – exactissima diligentia. Ni šlo za objektivno odgovornost, ampak za poostreno odgovornost. Vse, kar je tako poostreno odgovornost presevalo, je bila višja sila. Pri subjektivnem pojmovanju višje sile se upoštevajo vse objektivne in subjektivne okoliščine primera.

¹⁷ Adolf Exner je pri oblikovanju objektivnega koncepta višje sile izhajal iz pojmovanja prevoznikove odgovornosti za prevzete stvari. Svoje odgovornosti se lahko reši, če dokaže jasno določeno okoliščino ali dogodek, ki sta povzročila neizpolnitev. Ne zadostuje, da je ravnal z vso potrebno skrbnostjo, ki jo zahteva pogodbeno obveznost. Dogodek ima značilnosti višje sile le, če od zunaj poseže v sfero dejavnosti odgovorne osebe in če je izreden ter ima izjemno moč.

¹⁸ S. Cigoj, Odškodninsko pravo Jugoslavije, 1972, str. 290.

Besedilo 3. točke drugega odstavka 102. člena ZFPPIPP daje dovolj opore za stališče, da je z njim vzpostavljena poostrena krivdna odgovornost (z obrnjenim dokaznim bremenom), na kar kažejo predvsem besede »*čeprav je ravnal z ustrežno profesionalno skrbnostjo*«, seveda pa le tedaj, kadar je vzrok za kršitev upraviteljevih dolžnosti zunaj njega samega, torej v »dogodkih ali ravnanju oseb«, kot se je izrazil zakon. Zakon nič ne pove o tem, za kakšne dogodke in za ravnanje katerih oseb naj bi pri tem šlo. Ne loči med osebami, ki jih pritegne k sodelovanju upravitelj, in drugimi osebami (dolžnikovim dolžnikom, ki ne poravnava svoje obveznosti, vložilcem, ki oropa dolžnikovo skladišče).

4.4. Pravna kvalifikacija odgovornosti stečajnih upraviteljev

Vsi trije razbremenilni razlogi zadevajo ravnanje drugih oseb ali zunanje dogodke. Če se stečajni upravitelj nanje ne sklicuje ali mu ne uspe dokazati njihovega obstoja, odgovarja upnikom za »škodo, ki jim jo povzroči s kršitvijo svojih obveznosti«. Ti primeri bodo najbrž najpogostejši. Zato se je treba vprašati, za kakšno odgovornost pri tem gre. Odškodninska odgovornost je lahko krivdna (subjektivna) ali objektivna (brez krivde), ne pa nekaj tretjega.¹⁹

Odgovornost, ki jo definirajo elementi (a) nedopustno ravnanje, (b) škoda in (c) vzročna zveza med njima, je, tako se zdi, lahko le objektivna odgovornost. Stečajni upravitelji zato po ZFPPIPP odškodninsko praviloma odgovarjajo za kršitve svojih dolžnosti ne glede na krivdo. Vendar pa je treba takoj opozoriti, da ni nujno, da bo tako stališče prevladalo tudi v sodni praksi. Razlog za dvom je v tem, ker se je ob v bistvenem enaki določbi 26. člena Ustave RS razvilo drugačno razumevanje odškodninske odgovornosti povzročitelja škode.

Določba 26. člena Ustave RS se glasi:

»Vsakdo ima pravico do povračila škode, ki mu jo v zvezi z opravljanjem službe ali kakšne druge dejavnosti državnega organa, organa lokalne skupnosti ali nosilca javnih pooblastil s svojim protipravnim ravnanjem stori oseba ali organ, ki tako službo ali dejavnost opravlja.«

Določba vsebuje le tri elemente odškodninske odgovornosti: (a) protipravno ravnanje, (b) škodo in (c) vzročna zveza med njima. Kljub temu je sodna praksa v njej »našla prostor« tudi za skrbnost kot antipod krivde.²⁰ V številnih zadevah²¹ je Vrhovno sodišče zavzelo stališče, da je »ravnanje nosilca oblasti protipravno takrat, ko odstopa od običajne metode dela in službene dolžnosti ter potrebne skrbnosti«. Ne zadostuje le objektivna protipravnost ravn-

¹⁹ S. Cigoj v Teoriji obligacij, Splošni del obligacijskega prava, 1989, str. 184, pravi: »Temelj odgovornosti je v vsakem sistemu subjektivna odgovornost, ki jo dopolnjujejo primeri objektivne odgovornosti.«

²⁰ V prvem odstavku 276. par. BGB je malomarnost opredeljena kot opustitev zahtevane skrbnosti; OZ podobne definicije nima, ni pa dvoma, da je krivda tudi pri nas tako pojmovana.

²¹ Na primer v sodbi III Ips 114/2009 z dne 17. 12. 2012, ki se sklicuje na sodbo II Ips 49/2009 z dne 19. 5. 2011.

nja, temveč se upošteva tudi skrbnost tistega, ki povzroči škodo (njegovo krivdo). Bistveno pri tem stališču je, da je skrbnost pojmovana kot sestavni del protipravnosti. Zakaj je tako, ni pojasnjeno.²²

Drugačno, najbrž prepričljivejše stališče je bilo zavzeto v nekaterih drugih odločbah Vrhovnega sodišča. V sodbi II Ips 135/2010 z dne 29. 3. 2012 je stališče, da ustavna pravica do povračila škode v 26. členu Ustave ni samozadostno urejena. Dopolnjuje jo ureditev v (nekdanjem) ZOR. Zato je treba uporabiti »splošna pravila o odškodninskih obveznostih, kjer je treba dokazati nedopustno ravnanje, škodo, vzročno zvezo med prvim in drugo ter krivdo (glede te je obrnjeno dokazno breme)«.

Prvo opisano stališče bi v zvezi z odškodninsko odgovornostjo stečajnih upraviteljev pomenilo, da je treba v okviru kršitve njihovih dolžnosti upoštevati tudi (profesionalno) skrbnost stečajnih upraviteljev v smislu krivde, po drugem stališču za kaj takega ni nobene podlage. ZFPPIPP namreč v celoti (samozadostno) ureja odškodninsko odgovornost stečajnih upraviteljev, zato uporaba določb OZ o odškodninski odgovornosti ne bi prišla v poštev in s tem tudi ne krivdna odgovornost stečajnih upraviteljev.

Po nemškem insolvenčnem pravu je upraviteljeva odškodninska odgovornost krivdna, torej odgovarja za naklep in malomarnost.²³ To je v skladu s splošno ureditvijo odškodninske odgovornosti, ki je praviloma krivdna (prvi odstavek par. 823 BGB). Krivda je opredeljena s skrbnostjo poštenega in vestnega upravitelja (prvi odstavek par. 60 Insolvenzordnung). Upravitelj odgovarja s svojim lastnim premoženjem, ni pa izključena niti odgovornost stečajne mase.²⁴ Nemška ureditev je preprostejša od naše in sistemsko prepričljivejša.

4.5. Omejitev upraviteljeve odškodninske odgovornosti

V četrtem in petem odstavku 102. člena ZFPPIPP je upraviteljeva odškodninska odgovornost po višini omejena. Upravitelj je odgovoren upnikom za škodo do višine petkratnega zneska nagrade, do katere je upravičen v tem postopku, vendar ne manj kot 5.000 evrov, razen tedaj, če je bilo dejanje izvedeno ali opuščeno namenoma ali iz hude malomarnosti.

Vsak stečajni upravitelj mora skleniti zavarovanje, ki krije njegovo odškodninsko odgovornost, za najnižjo zavarovalno vsoto, 500.000 evrov v posameznem letu. Brez sklenjenega zavarovanja ne more dobiti dovoljenja za opravljanje funkcije upravitelja (5. točka drugega

²² Na abstraktni ravni gotovo drži stališče S. Cigoja, izraženo v Teoriji obligacij, Splošni del obligacijskega prava, 1989, str. 185, po katerem: »... je merilo, kaj se zahteva v prometu od človeka, ne samo merilo za presojo krivde, ampak tudi merilo za presojo nedopustnosti.«

²³ H. Brandes v Münchener Kommentar, Insolvenzordnung, 2. izdaja, München 2007, str. 1768.

²⁴ L. Häsemeyer, Insolvenzrecht, 4. izdaja, Heidelberg 2007, str. 119.

odstavka 108. člena ZFPPIPP). S tem je zagotovljeno, da bo oškodovanim upnikom nastala škoda povrnjena, ostra, skoraj povsem objektivizirana odškodninska odgovornost upraviteljev pa teh ne bo (pretirano) odvracala od prevzemanja tako tvegane zadolžitve, kot je dejavnost (stečajnih) upraviteljev.

4.6. Sodna praksa

Na podlagi določb ZFPPIPP se še ni razvila sodna praksa. Nekaj sodnih odločb pa je v zvezi z odgovornostjo izvršiteljev po določbah ZIZ. Te so zanimive zato, ker je položaj izvršitelja zelo podoben položaju stečajnega upravitelja v generalni izvršbi (stečaju). Odškodninska odgovornost izvršiteljev je določena v 289. členu ZIZ:

»Izvršitelj je odgovoren za vso škodo, ki nastane pri opravljanju dejanj izvršbe in zavarovanja zaradi njegovega ravnanja ali opustitve dolžnosti, ki jih ima po zakonu, podzakonskih aktih in odredbah sodišča.«

V sklepu II Ips 628/2008 z dne 31. 5. 2012 se je Vrhovno sodišče ukvarjalo z odškodninsko odgovornostjo izvršitelja,²⁵ ki mu je zarubljeno vozilo uspelo prodati šele po štirih letih, odkar je bil postavljen za upravitelja, vrednost vozila pa se je v tem času znižala z (ocenjenih) 4256,38 evra na 625,94 evra. Zavzeto je bilo stališče, da je treba pri presoji potrebne skrbnosti izvršiteljevega ravnanja »upoštevati pravni standard strokovne skrbnosti, ki od izvršitelja zahteva, da pri izpolnjevanju obveznosti iz svoje poklicne dejavnosti ravna z večjo stopnjo skrbnosti, torej po pravilih stroke in običajih (drugi odstavek 6. člena Obligacijskega zakonika«. Ni pa bila zahtevana skrbnost pojmovana v smislu krivde, kar je jasno razvidno iz dela obrazložitve: »Tožnik mora za obstoj odškodninske obveznosti poleg nedopustnega ravnanja dokazati tudi obstoj škode in vzročno zvezo med njima.« Skrbnost je bila obravnavana le v okviru nedopustnega ravnanja.

4.7. Kdo lahko uveljavlja povrnitev škode od stečajnih upraviteljev

Po določbi drugega odstavka 80. člena nekdanjega ZPPSL je stečajni upravitelj odškodninsko odgovarjal vsakemu udeležencu v stečajnem postopku. Odgovarjal je tudi stečajnemu dolžniku.²⁶ Po določbi prvega odstavka 102. člena ZFPPIPP upravitelj odgovarja upnikom. Prejšnja ureditev je imela prednost, da je novoimenovani upravitelj lahko zahteval povrnitev povzročene škode od razrešenega upravitelja. Upravitelj ima na razpolago vse potrebne podatke, česar pa ni mogoče trditi za večino upnikov. Množica majhnih upnikov (tistih z manjšimi

²⁵ Tožena je bila sicer zavarovalnica, pri kateri je bil izvršitelj zavarovan.

²⁶ To je bilo sicer sporno v že omenjeni zadevi III Ips 60/2009, v kateri je Vrhovno sodišče temu pritrdilo.

terjatvami) tudi ni zainteresirana za vodenje dolgotrajnih odškodninskih pravnih, povezanih s pravnimi stroški in nepredvidljivim izidom. Zato ni mogoče pričakovati, da bi se pogosteje odločali za vlaganje odškodninskih tožb.

Določba, po kateri upravitelj odškodninsko odgovarja upnikom, ne pomeni, da odgovarja samo njim. Pomeni le, da le upnikom odgovarja po določbah 102. člena ZFPPIPP. Če povzroči škodo komu drugemu, mu odgovarja po splošnih pravilih o odškodninski odgovornosti.

Nemška literatura loči med tipičnimi (specifičnimi) in netipičnimi obveznostmi upravitelja.²⁷ Med prve spadajo predvsem opravila v zvezi s preizkusom terjatev upnikov, oblikovanjem, ohranjanjem, unovčevanjem in razdelitvijo stečajne mase, vključujoč uveljavljanje morebitne odškodninske odgovornosti posloводства (uprave) gospodarske družbe, osebne odgovornosti družbenikov in tudi izpodbijanje pravnih dejanj stečajnega dolžnika. Za kršitev obveznosti, ki niso specifične za insolvenčni postopek, odgovarja upravitelj po splošnih predpisih.²⁸

5. Odgovornost države za ravnanje stečajnih upraviteljev

Po določbi prvega odstavka 26. člena Ustave RS ima vsakdo pravico do povračila škode, ki mu jo v zvezi z opravljanjem službe ali kakšne druge dejavnosti državnega organa, organa lokalne skupnosti ali nosilca javnih pooblastil s svojim protipravnim ravnanjem stori oseba ali organ, ki tako službo ali dejavnost opravlja.

Podlago za morebitno odgovornost države za ravnanje stečajnih upraviteljev je treba iskati v tistem delu ustavne določbe, ki govori o nosilcu javnih pooblastil. Javno pooblastilo je razumljeno kot pooblastilo subjektu zunaj državne uprave za izvrševanje nalog državne uprave (drugi odstavek 121. člena Ustave RS). Naloga, ki bi jo sicer opravljala državna uprava, se prenese na nekoga zunaj nje. Ker je opravljanje vsake naloge povezano z odgovornostjo njenega nosilca za povrnitev škode, ki jo pri tem povzroči, je razumno sklepati, da se te odgovornosti ne more povsem razbremeniti že samo zato, ker je nalogo, ki mu je zaupana, prenesel na nekoga drugega. Na tej podlagi bi bilo mogoče z dokaj ekstenzivno razlago Ustave zagovarjati tudi odškodninsko odgovornost države za dejanja stečajnih upraviteljev.

Težave gotovo povzroča ne samo neposredna uporaba Ustave, temveč tudi pomanjkljiva zakonska ureditev. OZ nima določb, ki bi natančneje urejale odgovornost za ravnanje nosilcev javnih pooblastil.²⁹

²⁷ Na primer H. Brandes v: Münchener Kommentar, Insolvenzordnung, 2. izdaja, München 2007, str. 1740 in nasl.; O. Klopp in T. Kluth v: Gottwald, Insolvenzrechts-Handbuch, 4. izdaja, 2010, München, str. 447 in nasl.

²⁸ H. Brandes v: Münchener Kommentar, Insolvenzordnung, 2. izdaja, München 2007, str. 1763.

²⁹ BGB ureja v par. 839 odškodninsko odgovornost uradnikov, in sicer odgovarjajo za naklep in malomarnost.

Načeloma bi prišla v poštev tudi odškodninska odgovornost države za lastno ravnanje v zvezi s stečajnimi upravitelji. Država bi lahko odgovarjala:

- za izbiro stečajnega upravitelja in
- za pomanjkljiv nadzor nad njegovim delom.

Ministrstvo za pravosodje ima po ZFPPIPP številne pristojnosti v zvezi s stečajnimi upravitelji. Med drugim vodi ažuren seznam upraviteljev za posamezno okrožno sodišče (113. člen ZFPPIPP), ki jih sicer imenuje (108. člen) in razrešuje (109. člen) minister. Seznam je določen za imenovanje stečajnih upraviteljev v posameznih stečajnih postopkih. Po določi tretjega odstavka 116. člena ZFPPIPP mora sodišče za upravitelja imenovati vsakič drugo osebo s seznama upraviteljev posameznega sodišča, in sicer po vrstnem redu, kot so navedeni v seznamu. Čeprav upravitelja sicer imenuje sodišče, na njegovo izbiro nima nobenega vpliva. Vse je odvisno od vrstnega reda na seznamu. Le za upravitelja v stečajnem postopku nad veliko gospodarsko družbo po 55. členu ZGD-1 je določeno, da je lahko imenovana oseba, ki je pred imenovanjem najmanj dve leti opravljala naloge iz pristojnosti upravitelja. Taka ureditev je povsem neustrezna, saj ne upošteva (dovolj) zahtevnosti stečajnih postopkov pri imenovanju stečajnih upraviteljev. To še zlasti velja v primerih, ko stečajni dolžnik nadaljuje poslovanje. V takih primerih bi bilo razumno pričakovati, da bi stečajni upravitelj izpolnjeval enake zahteve kot poslovodja oziroma predsednik uprave gospodarske družbe. Zato si je prav lahko zamisliti situacije, ko bi bila prav zaradi neprimerne sistema imenovanja stečajnih upraviteljev upnikom povzročena škoda.

Nadzor nad delom stečajnih upraviteljev izvajata (med drugim) ministrstvo za pravosodje, ki v ta namen imenuje posebno komisijo (107. člen ZFPPIPP), in sodišče, ki mu mora upravitelj redno (99. člen) in izredno (100. člen) poročati o poteku postopka. Pomanjkljiv nadzor bi v resnih primerih lahko pomenil podlago za odškodninsko odgovornost države.

6. Sklep

ZPPSL se je pri urejanju odškodninske odgovornosti stečajnih upraviteljev očitno zgledoval po ureditvi odškodninske odgovornosti delavcev v državnih organih. Udeležencem stečajnega postopka so upravitelji odgovarjali le za škodo, ki so jim jo prizadeli namenoma ali iz hude malomarnosti. Tako urejena odškodninska odgovornost je bila izrazito ugodnejša od tiste, ki sta jo določala ZOR oziroma OZ. Z uveljavitvijo ZFPPIPP stečajni upravitelji odškodninsko odgovarjajo strožje, kot bi odgovarjali po določbah OZ. Njihova odgovornost se je skoraj povsem približala objektivni odškodninski odgovornosti. Odškodninsko odgovornost države za njihovo ravnanje je mogoče izpeljati na podlagi določbe 26. člena Ustave RS, država pa bi načeloma lahko odgovarjala tudi za lastno ravnanje, za izbiro stečajnih upraviteljev in za pomanjkljiv nadzor nad njihovim delom.

UDK 347.56:347.739(497.4)
Pravni letopis 2013, str. 215–228

DR. MILE DOLENC

Odškodninska odgovornost stečajnih upraviteljev in odgovornost države zanje

Nova ureditev odškodninske odgovornosti stečajnih upraviteljev nesistemske odstopa od podobne odgovornosti nosilcev javnih pooblastil. Njihova odgovornost se je skoraj povsem približala objektivni odškodninski odgovornosti.

Ključne besede: stečajni upravitelji, odškodninska odgovornost, država.

UDC 347.56:347.739(497.4)
Pravni letopis 2013, pp. 215–228

DR. MILE DOLENC

The Liquidators' Liability for Damages and State Liability for Liquidators' Actions

The new regime of liability of liquidators unsystematically deviates from similar accountability of holders of public powers. Their responsibility has become almost the same as objective liability for damages.

Key words: liquidators, liability for damages, state.